

Поточний стан оборотного капіталу і його специфіка в сільському господарстві вимагають здійснювати планування аграрного виробництва і нормування оборотних коштів відповідно до положень теорії динамічної фінансової рівноваги операційних циклів.

Висновки. Таким чином, основним завданням підприємства аграрного сектора повинна стати оптимізація часу перебування оборотних коштів у кожній фазі обігу.

Для цього потрібно, щоб частина часу, яка скорочується в результаті підвищення ефективності проведення кожного етапу, переходила у час використання грошових ресурсів, які є найбільш ліквідним видом фондів підприємства і за їх допомогою можна було формувати прибуток.

Дану умову можна виразити формулою:

$$T = (T_{п.об.к.} - L) + (T_{гр.р.} + L), \quad (1)$$

де T – загальний час кругообігу оборотних коштів;

$T_{п.об.к.}$ – час перебування оборотних коштів в оборотних фондах, готовій продукції та дебіторській заборгованості;

$T_{гр.р.}$ – час перебування оборотних коштів у грошових ресурсах;

L – економія часу перебування оборотних коштів в оборотних фондах, готовій продукції та дебіторській заборгованості.

Але слід зауважити, що дана умова ефективна лише за стабільного фінансового становища. Отже, важливим напрямом у діяльності підприємств є удосконалення процесу формування високоліквідних оборотних коштів та їх використання в умовах кредитної рестрикції.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств/ Андрійчук В.Г. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України. / Плаксієнко В.Я., Пісьмаченко Л.М., Рябний Є.І. – Київ.: Центр навчальної літератури, 2005. – 490 с.
3. Організація формування оборотних засобів на підприємстві: Економіка: проблеми теорії і практики. Зб. Наук, праць. Наук. Ред.. Р.В. Севастьянов. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – 4 с.

УДК 631.15 (477.53)

ОЦІНКА РИЗИКІВ ПРИ ОПРАЦЮВАННІ ЗАВДАНЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Животенко В.О., асистент

Полтавський університет економіки і торгівлі

У статті розглянуто причини виникнення ризиків, види ризиків та алгоритм прийняття рішень щодо мінімізації ризиків. Разом з тим, запропоновано модель управління ризиками аграрних підприємств та виділено принципи, дотримання яких дозволить приймати ефективні управлінські рішення.

The article discusses the causes of risks, types of risk and decision-making algorithm to minimize risks. However, the proposed model of risk management of agricultural enterprises and highlighted the principles of respect which can make effective management decisions.

Постановка проблеми. Постійні зміни зовнішнього середовища, розширюють межі невизначеності при прийнятті ефективних управлінських рішень на аграрних підприємствах. Алгоритми прийняття антикризових рішень, що використовуються аграрними підприємствами, не дають очікуваного результату без проведення оцінки ризиків. Тому аналіз ризику та проблеми управління ним набувають особливої актуальності та потребують нових підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття ризику розглядали безліч вчених, серед них: П. Г. Грабовий, В. В. Вітлінський, С. М. Ілляшенко тощо. Але, на жаль, сучасна наука та практика не має єдиного опрацьованого механізму до проведення оцінки ризиків, що потребує постійного дослідження. Особливе місце, на нашу думку, слід виділити оцінці ризиків, що найчастіше проявляються в аграрній сфері.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження алгоритму оцінки ризиків, формування моделі управління ризиками та виявлення їх впливу на антикризові управлінські рішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринку функціонування аграрних підприємств знаходиться під впливом різного роду ризиків. Ринкова економіка та конкурентна боротьба, свобода вибору контрагентів, є причиною їх виникнення і об'єктивного існування. Виходячи з цього, підприємства, формуючи систему антикризового управління, мають враховувати можливість ризику та передбачувати його наслідки.

Опрацювання та функціонування механізму управління аграрними підприємствами має враховувати певні ризики, що матимуть найвищу ймовірність настання. Виходячи з цього, ми виокремили наступні причини виникнення ризиків:

- невідповідність наявних техніко-технологічних параметрів виробництва сільськогосподарської продукції вимогам ринку;
- невідповідність екологічних параметрів продукції до існуючих стандартів;
- відсутність ефективної цінової політики на підприємстві;
- невідповідність мотиваційного механізму збуту цільовому ринку;
- порушення умов договорів як зі сторони контрагентів, так і зі сторони підприємства;
- недосконалість чи відсутність логістичних систем тощо.

Оскільки специфіка діяльності аграрних підприємств потребує окремого дослідження та урахування рівня екологічного ризику, ми пропонуємо розглядати наступні види екологічного ризику (табл. 1).

Як свідчать дані таблиці 1, нами виокремлено 10 видів екологічного ризику, які мають вплив на діяльність аграрних підприємств. Деякі із цих видів ризику не можна позбутися, але можна максимально мінімізувати їх вплив на діяльність аграрних підприємств.

**Види екологічних ризиків аграрних підприємств
[авторське узагальнення]**

Види ризиків	Ознаки ризиків
Техногенний	Забруднення у природному середовищі, які спричинені внаслідок господарської діяльності
Кліматичний	Непередбачувана зміна кліматичних умов регіону, де здійснюється господарська діяльність підприємства
Природно-екологічний	Зникнення рівноваги у природному середовищі (наприклад зникнення окремих видів флори та фауни тощо)
Соціально-екологічний	Екологічні акції населення
Політико-екологічний	Розробка та впровадження державних екологічних програм
Нормативний	Прийняття нових екологічних норм, стандартів тощо
Економіко-екологічний	Проблеми у наявності екологічних ресурсів та ресурсному забезпеченні
Демографічно-екологічний	Збільшення кількості захворювань, підвищення смертності тощо.
Ризик екологічних катастроф	Зміни навколишнього середовища у результаті забруднення, природних катастроф, аварій тощо.
Еколого-управлінський	Зміни навколишнього середовища у результаті прийняття невірних управлінських рішень.

Для аграрних підприємств ми пропонуємо розглядати рівень екологічного ризику через призму можливих втрат від настання ризикової події. Так можуть виникнути наступні ситуації.

Рівень можливих втрат від настання ризикової події дорівнює нулю.

Мінімальний рівень ризику має не перевищувати суми чистого прибутку підприємства:

- Рівень ризику перевищує суму чистого прибутку.
- Рівень ризику перевищує суму валового прибутку.
- Критичний рівень ризику перевищує суму виручки від реалізації.
- Прийняття рішень після визначення рівня ризику, на нашу думку, потребує певного алгоритму (рис. 1).

Як свідчать дані рис. 1 прийняття управлінських рішень за наявності ризику має відбуватися відповідно до запропонованого нами алгоритму, який дозволяє кожному підприємству самостійно визначати межі господарської толерантності.

Запропонований алгоритм потребує дотримання наступних принципів:

- незалежності (означає, що настання однієї ризикової події не впливає на ймовірність настання іншої і навпаки);
- системності (означає, що у процесі аналізу мають враховуватися усі ризики, що мають високу ймовірність настання);
- мінімізації (тобто максимального зменшення рівня ризиків та ступеня їх проявів);
- адекватності реакції (передбачає швидку реакцію на прояв ризику та ефективність прийнятих рішень).

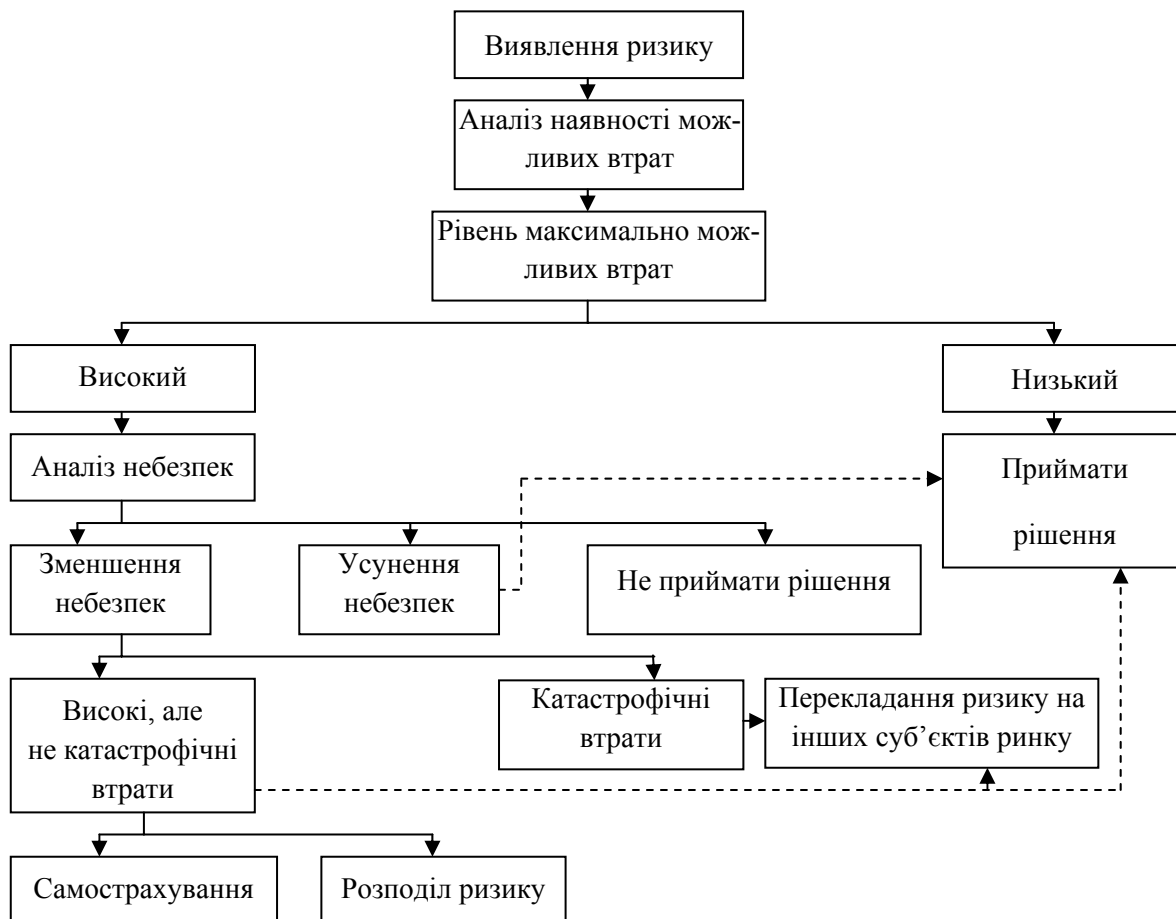

Рис. 1. Алгоритм прийняття рішення щодо мінімізації ризику аграрним підприємством [авторська розробка]

Дотримання зазначених принципів, за нашим переконанням, можливе лише за умови визначення рівнів ризику, тому ми пропонуємо аграрним підприємствам використовувати наступні дані для визначення рівня ризику (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні ризику аграрних підприємств [узагальнено автором за 1]

Коефіцієнт ризику (K_p) ($\frac{\text{Можливі втрати}}{\text{Власні кошти}}$)	Рівень ризику
$K_p \leq 0,25$	Прийнятний
$0,25 < K_p \leq 0,5$	Допустимий
$0,5 < K_p \leq 0,75$	Критичний
$K_p > 0,75$	Катастрофічний

Згідно з даними таблиці 2, нами виділено чотири рівні ризику шляхом співвідношення можливих втрат підприємства до власних коштів.

У процесі господарської діяльності на рішення менеджера впливає безліч чинників, тому вибір управлінського рішення в умовах ризику має супроводжуватися дотриманням певних принципів, а саме:

- максимізація економічних вигод;
- оптимальне співвідношення економічних вигод та ризику;
- спрямованість на позитивний результат.

Так принцип максимізації економічних вигод передбачає, що з наявних варіантів господарських рішень варто обирати той, який забезпечить макси-

мальний економічний результат за умови мінімізації ризику.

У процесі господарської діяльності саме варіанти проектів, що мають високу потенційну прибутковість, зазвичай супроводжуються значним рівнем ризику. У такому випадку із усіх наявних варіантів варто обирати такий, де співвідношення прибутку та витрат буде найвищим.

Сутність принципу спрямованості на позитивний результат полягає у прийнятті таких управлінських рішень, які забезпечують досягнення мети за умов ризику.

У процесі прийняття рішень менеджери аграрного підприємства мають розрізнити чинники, що зумовлюють виникнення ризиків:

- контрольовані (рівень організації праці, рівень корпоративної культури, тощо);
- умовно-контрольовані (структура основних фондів, тип виробництва, структура персоналу тощо);
- неконтрольовані (політичні, макроекономічні, кліматичні тощо).

З урахуванням можливих ризиків підприємства аграрного сектора мають розробляти стратегію господарської діяльності, яка має передбачати можливість внесення оперативних змін (рис. 2).

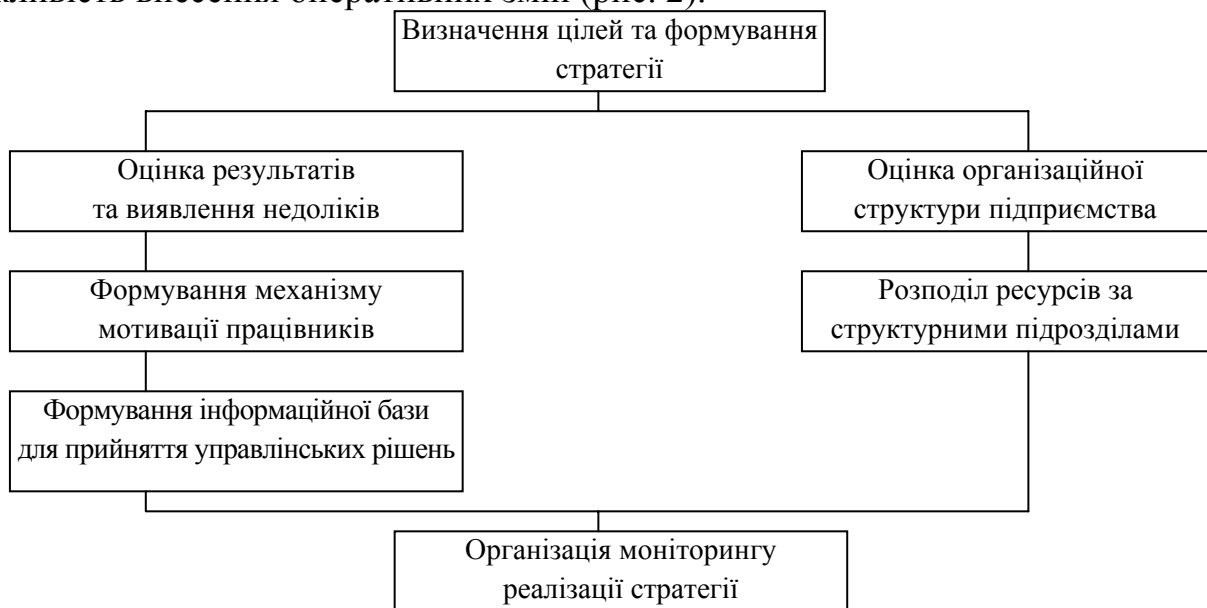

Рис. 2. Процес формування стратегії аграрним підприємством [авторська розробка]

Як свідчать дані рис. 2, процес формування стратегії є складним і потребує наявності кваліфікованих управлінських кадрів.

Висновки. Отже, для врахування ризиків аграрним підприємствам необхідно використовувати запропоновані нами підходи та моделі, що, за нашим переконанням, дозволить вчасно виявляти ризики та приймати рішення щодо усунення їх негативних наслідків.

Перспективні наукові розвідки мають охоплювати проблеми прийняття ефективних управлінських рішень за умов високого рівня ризику.

Література:

1. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навчальний посібник / С. М. Ілляшенко. – К.: ЦУЛ, 2004. – 220 с.